



የጊዜ ምዕራፍ

Պատրաստված անի համար ասորեչըանը 5 Փր. կամ 2 ռբլ. Խ.Ս. Թղթ. դրժ.

Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է, ամբողջ 10րդ շրջանի (94 օգոստ.—95 մայիս) բաժնորդագիրն է 20 Ֆր. կանխիկ: Կարելի է նաեւ բաժնեդրագրուիլ քանի ամսի համար ալ ուղղով, ամեն մէկ ամսականը 2½ Ֆր.: հաշուելով և 1895 մայիս ամսէն աւրիւն չանցնելու պարմանով:

Դամասկ և ծրար պէտք է գրիւն հետեւեալ հասցեով. M. POR  
ROUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ժ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 76

1895 ԿՊՐԻ 27

1895 ԱՊՐԻԼ 15 (Հ.Տ.)

七

Արհեստագործական և Նրբ. օրեր

4557236

Եթադարձութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտեթիւնն և կա՛մ  
մասամբ միայն կը հրադարձուի իրեն դիտաւած գրութիւնները։  
Պարտաւոր է վերադարձունէ չհրադարձած և ձեռագիրները։  
Ծանոցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։  
Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւի կարծէ. 1 գլխագիրը 2  
սանդիւի։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la  
Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շապին Էփրանիսար. — Տիգրանակերտ.  
— Բճիլջ լանճամադողլը. — Հայաստանի  
բարեկարգումներին բխրոյ լանճամադողլը.  
«Տէլի Թէլէկրամ» ի բողակցի առաջին հար-  
ցակորները. Կ. պոլսի մէջ. — Նոր հրա-  
տարակալքին. — Հայեր ի Պոլսկարիա.  
— Հայեր ի Պարսկաստան. — Յոբէեան  
Գեր. Սմէն. Արսն Աքրէյ. Այդնէեանի.  
— Թիւրքիան յուրեր. — Յուզում Կիպ-  
րոսի մէջ. — Զինա ճափոնական խաղա-  
ղութեան դարձկիբը. — Արտասահմանի  
յուրեր. — Դանուցումներ.

## ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ

Փարբ-Լեւիա՝ Շոտլիճ Գարանխար  
քաղաքէն ղրկուած է մեզ հետեւեալ բնդ-  
րակցութիւնը որ բէւե ուշ հասած մար-  
մեռք, բայց ղգբաղղապկս ունէ փափո-  
խութիւն կրած զի անոր ուշ մերկայա-  
ցուած քշտառ, լիճանկ :

Ամեն անգամ որ հարստահարու  
թեան և բարբարոսութեան նոր  
դէպքի մը լուրը արձագանք կը գըժա-  
նէ ևւրոպական մամուլին և քաղա-  
քական շրջանակներուն մէջ, կըսուի  
միշտ թէ փոքր-Ստիոյ և Հայաստանի  
մէջ թուրքերու կողմէն եղած այդ-  
խօդօտութիւններ հակառակ են վեհ,ճ,  
Սուլթանի բարձր կամքին, կրնայ ըլ-  
լալ ասիկայ, սակայն ինչ որ անժխտե-  
լի է, այն է թէ Հայերու նկատմամբ  
ի գործ դրուած վճացումի այդ դրու-  
թիւնը կը շարունակուի ամենայն սաստ-  
կութեամբ Հայաստանի մինչև անշնան  
անկիւններն անդամ թէհեւ Նորին վե-  
հախառութիւնը տեղական մամուլին  
միջոցաւ ամեն օր ծանուցանել կուտայ  
թէ ինք հակառակ է այդ բանջերուն և  
կաշխատի ժողովրդին հանդստու-  
թեանը :

Իշխանութիւն մը երբ կը յայտա-  
բարէ թէ վաճառող է ժողովրդային  
հանդատութեան և յառաջդիմութեան  
մինչդեռ միւս կողմէն կը շարունա-  
կուի Հայերու նկատմամբ ի գործ  
դրուիլ զանոնք տկարացնելու և վը-  
ճացնելու դրութիւնը, այդ կը նշանա-  
կէ թէ նոյն իշխանութիւնը կամ բա-  
ցարձակապէս անկարող է երկիրը  
կառավարելու և կամ կը գանուի քա-  
ղաքակրթութեան դիմաց այն դիր-  
քին մէջ, զոր ունին այսօր Սփրիկկէ-  
վայրենիները Նւրսպայի և լուսաւո-  
րութեան առջեւ :

Այս փճացնելու դրութեան զԴ  
եղած է նաեւ Շապին Գարահիսար,

դեղեցիկ քաղաք մը և հայաշատ  
կեդրոն մը, Սեւ ծովի եզերքէն քիչ  
հեռի դէպ ի հարաւ և Սեբաստիա  
գլխաւոր քաղաքին մօտ հաստա-  
տուած, ուր տեղի ունեցած դէպքերը  
և յուսահատական ներկայ վիճակը  
կ'աշխատինք ամփոփել այստեղ, որմէ  
պայծառ կերպով պիտի տեսնուի թէ  
այս վերջին քանի մը տարիներու մէջ  
ի՛նչպէս կը փճանան հայաստանի քա-  
ղաքներն ու գիւղերն և ի՛նչ տեսակ  
կեանք մը կը վարէ բռնաւոր իշխա-  
նութեան մը սուրին ներքեւ մարդ-  
կային ընկերութիւն մը՝ որուն շնչերն  
ու ապրիլին անդամ ոչ թէ կենդանա-  
կան իրաւունք, այլ պարզապէս չնորհ  
մը կը նկատուի հարստահարող տա-  
րին կողմէն :

Գանի մը տարիէ ի վեր տեղական իշխանութեանց միակ զբաղումը եղած էր արդէն Հայ յեղափոխականներ ու կասկածելի անձեր ստեղծել Ծ. Գաւախիսարի ե շրջակայ բազմաթիւ գիւղերու մէջ, ամենքն ալ Հայերէ բնակուած. այս նպատակով ձեռք առնուած միջոցներն անպատմելի են. միայն ըսենք որ մեր քաղաքին մէջ յեղափոխականներ գտնելու մարմաջը ծնունդ առած է Ժողովուրդը հարստահարելու ե նիւթապէս փճացնելու գիտաւորութենէ :

Այդ ժրագիր սքանչելի կերպով  
յախողած է հիմայ, ինչպէս ուրիշ հա-  
յարենակ տեղեր, նոյնպէս նաեւ Շ. Գա-  
րահիսար. վարձուած սրիկաներ,  
բաղդախնդիրներ կառավարութեան  
դիտումներէն քաջալերուած կամ ա-  
ւելի թելադրուած, խնդիրներ ստեղ-  
ծելով բանտարկել, աքսորել տուած և  
դրամական մեծազուտար հատուցու-  
մներ ու կաշառքներ տալու ստիպա-  
մն ոչ թէ միայն քաղաքին վաճառա-  
կան դասը, այլ նաեւ պարզ խանութ-  
պանք ու բանուորք :

Շապին Գարահիսարի մէջ ինչպէս  
նաեւ շրջակայքը նախախնամութիւնն  
է որ կը վարէ կարծես ժողովրդի մը  
կեանքին համար տնհրածեշտ եղող  
տնտեսական, բարոյական բոլոր շա-  
հերուն անիւը, երկրագործութիւնը,  
բնիկ արուեստը, վաճառականութիւնը  
և գաղափարախօսութեան գործը և ու-  
րիշ բոլոր հանրային շահերը, որոց  
բոլորն ալ երեսի վրայ ձգուած են :  
Երջանիկ տիարի ըլլար գարձեալ ժո-  
ղովուրդը այս վիճակին մէջ իսկ, եթէ

Թրքական բարբարոսութեան բիրտ  
ոյժը չը գար վրդովել իր ընտանեկան  
հանգստութիւնը :

Ու ի՛նչ են այս խուժուժ խոշտանգումներուն առիթները. տոմարի մը մէջ գտնուած անվնաս լրագրի մը բաժանորդագրութեան ընկալագիր մը, քսան տարի յառաջ Պօլիս հրատարակուած հայերէն լրագրի մը փոշոտած ու ազոտոտած թիւերը, վարժարանին մատենադարանը կամ աշակերտաց գրասեղանին մէջ գտնուած պատմութեան հատոր մը, յամադիրք մը որուն մէջ դրուած կայ «Հայաստանեայց Եկեղեցի», 15-16 տարի առաջ Հայաստանի Սոյեւրց յանձնաժողովին վճարուած նպաստի ընկալագիր մը, սենեկին մէջ կախուած աշխարհացոյց քարտէս մը, անձնապաշտպանութեան խօլիք մը, պարզ հրազէն մը, դանակ մը և ուրիշ հազարամէկ անտեղի ու ծիծաղելի զրպարտութիւններ վարձկան լրտեսներու կողմէ հազորդուած որոցմով բանտ կը նետուին անթիւ Հայեր, որք ամիսներով և տարիներով առանց օրինաւոր հարցաքննութեան կամ դատաւարութեան կը սպառեն կեանքերնին հանդերձ դրամովսին :

Այս ցաւակի կացութիւն աւելի ծանրակշիռ հանգամանքունեցաւ երբ անցած 1893ին Շ. Գարահիւարի միւլ թէտարըֆ կարգուեցաւ Մուսթաֆայ պէյ, նախկին վէքիլտարճ սպա. սաւորը Երամանն Արաճամ փաշայի, կատարեալ տիպար թրքական անրաբոյականութեան, որ գէշ տեսակի սրիկայ Տաճիկներէ և կրօնամոլ սօփթաներէ շրջապատուած սկսաւ գործել. անկիրթ ու անզգամ մարդ մը որ զարչիլ բերնով անխտիր կը հայհոյէ հաւատքի, կրօնքի, պատուոյ և ազոր այն սիրելի բաներուն որք նուիրական են Քրիստոնէի մը համար. Կերիւի թէ կառավարութեան կողմէն մասնաւոր հրահանգով եկաւ վասն զի տնվախ կերպով սկսաւ ի գործ դնել անխոր խժգժութիւններ. բազմաթիւ բանտարկեալներու մէջէն վեց անձեր ալ, ընտանեաց և զաւակաց աէր, անցած յուլիսի 13էն 14 լուսնալու գիշերը բանտին մէջ սպաննուեցան սարսաղազեցիկ չարչարանօք և մահուան ամիսէն եղբերական և գթնդակ եղանակովը որոց անմեղ արեամբն իսկ չը յագեհնալով զազանասիրտ Սիւլճեան

որոքի, զօհերուն արտաճվիլի դիակները  
սեւ հողին չը յանձնուած տակաւին,  
ձերբակալած է տարաբաղզ նահա-  
տաններուն զգգականներն ու բարե-  
կամներն ալ, առարկելով թէ բանաը  
զէնք խրկած ըլլալու են անոնց պա-  
հապաններն սպաննելու և բանաէն  
փախչելու խորհրդով մինչ այդ զէնք  
և խորհուրդ մատակարարուած են ա-  
նոնց նոյն իսկ կառավարութեան պաշ-  
տօնէից ձեռամբ և ընձեռած գիւրու-  
թեամբ, ի փոխարինութիւն իրենց  
ընդունած կաշառքի գումարներուն ։  
Յաւալի է աւելցունել թէ յիշեալ զօ-  
հերէն միոյն հայրը խելապարեցաւ,  
մի ուրիշին մայրը կաթուածահար մե-  
ռաւ և միւսներուն ալ ծնողք ու եղ-  
բայր կամ քոյրը աղէտին պատճառած  
անտաննիկ ցաւին տակ ընկեցած, այսօր  
յետին ծայր թշուառութեան և աղ-  
քատութեան մէջ ինկած են ։

Այս դադանական անգթութիւնը  
ծածկաբար մանրամաս կերպով տե-  
ղեկագրուեցաւ Տրապիզոնի անգղիա-  
կան, ֆրանսական և ռուսական հիւ-  
պատոններուն. սակայն Ճինկիլիսանի  
և Թիմուրլէնկի դարն յիշեցնող այս  
Միւսթէսարեֆը նորէն շարունակեց և  
տակաւն կը շարունակէ իր չափատա-  
կութիւններն ու ելլալով կառավա-  
րութենէն կը վարձատրուի քաղա-  
քական տաքիծանքով և պատուանշան-  
ներով, որոնք ողորմելի վկայութիւն-  
ներ են ոճրագործի քաջասրտու-  
թեանը ։

Հազիւ թէ այս եղանակործու  
թեան ներգործած սարսափի թըմ-  
բութենէն քիչ մը սթափած, ժողո-  
վուրդը ենթարկեցաւ աւելի ծանր  
տագնապնեւում։ Ազգաւորի գիւղախմ-  
բին միւտորդ սեպտ. 12ի զիշերն իր  
սենեկին մէջ՝ անձանթ զինեալ տնէն  
ձեռք յարձակում կրելով սպաննուե-  
ցաւ իր օգնականին ե ուրիշ Հայի մը  
հետ. կառավարութիւնն ոճրագործու-  
թիւնը Հայ յեղափոխականներու գործ-  
նկատելով, սկսաւ բազմաթիւ ձերբա-  
կալութիւններ ընել, որք մինչեւ այ-  
սօր ալ անընդհատ կը շարունակուին,  
առանց ոեւէ տպացոյցի բանտար-  
կուելով անմեղ ու անպաշտպան Հայեր։  
Հալածանքին ստատկութիւնը կը կրեն  
մանաւանդ ուսեալներու, ուժեղ երի-  
տասարդներու և հարուստ վաճառ-  
կաններու գտաակարգերը, իսկ հասո-  
րակ ժողովուրդը բոլորովին չուարած

և յուսահատական վիճակ մը ունի. վաճառատունները գոցուած, առևտրա- կան գործողութիւնները ընդհատած, կըրթական հաստատութիւններ փա- կուած են և այս կացութեան հետեւ- անքով ամենօրեայ սպառելի նիւթե- րը՝ որոց վաճառումը թուրքացի մեա- ցած է այժմ, արտակարգ կերպով նուազած և սուղցած են :

Ինչպէս ըսինք, հնար չէ մանրա- մաս նկարագրութիւն մը ընել այս աղետալի վիճակին. միայն բանտար- կեանքերը, որոց թիւը 200էն աւելի է, ամեն օր կենթարկուին ամենախիստ տանջանքներու, իրենց բռնի յայտա- րարել տալու համար թէ իրենք են Ազգաբնակչի ոճիրն հեղինակները, թէ տեղացիք մանաւանդ հարուստները մասնակից են իրենց և սպանութիւնը յեղափոխական նպատակով տեղի ու- նեցած է : Այս բռնադատական և հա- ւատաքնական փորձերէն յիշենք խաչափայտի վրայ կախնելին, մեր- կանդամ գանակոծութիւններն, մարմնոյ զանազան անդամներն այրելն, ձմե- ռուան եղանակի մէջ պաղ ջրոյ մէջ խօթել և ժամերով կեցունելն և այլ քստմեղի տանջանք ենթարկելն. հակառակ այս դաշնական ջանքերու, մինչև հիմայ սեւե բանաւոր ապացոյց չը կրցան ձեռք բերել հաստատելու Ծ. Գարահիսարի մէջ յեղափոխական տարրին գոյութիւնը :

Քաղաքիս մէջ իսլամ ժողովուր- քը կը զբաղի անկանոն դործերով ինչպէս վաշխառութիւն, միւլթէզիմու- եւն, եւն. անոր համար վաճառական Հայերուն կրած նեղութիւններէն և ի- րաց այս վիճակէն շատ կ'օգտուին : Մնաց որ թուրքերը, ոգեւորուած իսլամական հին մոլեռանդ ներշնչու- ներով, կը պատրաստուին արշաւանք մը ընել Գերմանիայի երկրուն վրայ, և կառավարութիւնն որ երկրին ժողո- վուրդը իրարու դէմ կը գրգռէ ու կը թնամացնէ, պիտի չը կրնայ կամ չուզէ կասեցնել Մուհամմէտի հետեղ- ներու անգագելի կատաղութիւնը ան- գէն ու անպաշտան Գերմանիայ ժո- ղովրդին դէմ :

### ԳԻՏՈՂ ՄԸ

#### ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Տիգրանակերտէն մեզ հասած տե- ղեկութիւններ կիմացունեն թէ չու- կային մէջ շատ անգամ կը պատահին մոլեռանդ մահմետականների կողմէն յարձակումներ Հայերին վրայ, սուտ զրպարարութիւններ անել, ծեծել և այլն : Այդ անապահով վիճակը մեծ վնաս տուած է չուկայի առևտրական շարժմանն ու :

— Սեւաֆորի Կ.պօլսի թղթակի- ցը կը գրէ թէ Քիւրտերի մի հզօր ցեղի գլխաւորը, Զեյու շէյխ, որ Սա- սունի գէպըքերին մասնակցած և իր կողմակցութեամբ քաջուած գնացած էր Տիգրանակերտ, հոն ալ քրիստոնեայ- ներին գէմ բացարձակ ատելութիւն քարոզելով դրդութեան պատճառ- կը դառնար Հայաստանի քննիչ յանձ- նաժողովի եւրոպացի պատուիրակնե-

րի առաջարկին համեմատ, Կ.պօլսի անգլիական, ռուսական և ֆրանսական դեսպանները Բ. Դրան գիմելով պա- հանջեցին որ այդ շէյխ հեռացուի Տիգրանակերտէն և Մուշ զրկուի քննիչ յանձնաժողովին առջեւ ներկա- յացուելու համար Բ. Դուռը փութաց կատարել դեսպանների այդ առաջար- կը :

— Տիգրանակերտէն մեզ կը գրեն թէ վեհ. կաթողիկոսի օրհնութեան անդրանիկ կոնգակը Տեառնդառա- ջի օր կարգացուեր է եկեղեցիին մէջ խուռն բազմութեան ներկայութեամբ. նոյն խի օտարազգի քրիստոնեայիներ ալ մեր եկեղեցին եկեր են չեհ. հա- լիկի կոնգակի ուկնդրութեան :

### ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

«Տէլի Թէլիկրաֆ»ի քրթակցին Մուշէն ապրիլ 17ին դիկած մէկ հեռագրին կը քաղենք հետեւեալ հաւուսածը :

Մուշի դաշտին մէջ ձմրան հետքը արագապէս կանքերու թանայ. մէկ քանի օրէ ի վեր դարնանային քաղցր օդ կը տիրէ. բայց լեռները տակաւին ծածկուած են թանձր ձիւնով և մերթ մերթ փչող ցրտաշունչ հովերը խտիւ- կաղդեն եւրոպական պատուիրակների առողջութեանը վրայ : Յիւստական պատուիրակ Տ. Վիլպէր ցուրտ առնե- լով 10 օր հիւանդ պառկեցաւ և ռուս պատուիրակ Բրոքսֆելդի նոյնպէս իր սենեկէ դուրս չելաւ մէկ քանի օր. իր անհանգստութիւնն որ նախկին արձու- թէ ժանտառնեղային ջերմ (fièvre ty- phoïde) է և յետոյ հասկցուեցաւ թէ ինֆլուէնցա է եղեր, հիմա բոլորովին անցած է :

Այդ հիւանդութիւններ և բամա- դանի ծովը շատ արգելք եղան հա- ցաքննութեան գործին և մինչև այ- սօր երեք թղթատար միայն ճամ- բուած է կարին, վկայների քննու- թեան մանրամաս տեղեկագիրներով :

Երեք պատուիրակները միասին կը բնակին քաղաքի Զիլքաշէն կո- չուած թաղի տուններէն մէկին մէջ, թիւրք քննիչների բնակած տան մօ- տը. վկայների քննութիւնը սովորաբար կը կատարուի ասոնց մօտ գտնուած մի երրորդ տան ընդարձակ մի սենե- կին մէջ և երբեմն կը տեւէ հինգ-վեց ժամ : Պատուիրակները մեծ փութա- ջանութեամբ կը գործեն և խիստ քիչ անգամ տնէն դուրս կեննեն, մինչև իսկ պտոյտի համար :

#### ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐԵՆՈՐԴՈՒՄՆԵՐԻ ԹԻՒՐԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

Կ.պօլսի ապրիլ 10/22 ամսաթիւ- լրագիրներին մէջ կը կարգադրէ թիւրք կառավարութեան հետեւեալ պաշտօ- նական զեկուցումը :

«Կայսերական նահանգների արդի վիճակը քննելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովը՝ որ կազմուած է թիւր- խան փաշայի նախագահութեամբ և դատական ու կրօնական գործերի նա- խարարութիւններին խորհրդական

Հալիմ ու Ահմէտ Բէֆիդ պէյի, վճռա- բեկ ատենի պատժական ճիւղին նա- խագահ Շէյքզէ պէյի, Լոօֆէթ պէ- յի, ռաւար լրագրութեան գիւնդին տնօրէն Նշան Էֆէնտիի, կըրթական նախարարութեան Աքքոնաշի Սըրրի պէյի և ոստիկանապետ Հիւսնի Էֆէն- տիի անդամակցութեամբ, երէկ (9/21 ապրիլ կիրակի) թիւրխան փաշայի նա- խագահութեամբ իր առաջին նիստ գումարեց ներքին գործերի նախա- րարութեան խորհրդականի պաշտօ- նատան մէջ և այսուհետեւ ալ ամեն օր, ուրբաթ և կիրակի օրերէն դատ, նիստ գումարելով պիտի շարունակէ կատարել խորհրդակցութիւնները :

«Տէլի Թէլիկրաֆ»ի Թ.Պ.Ա.ԿՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐՅՈՒՓՈՐՁԵՐԸ Կ.ՊՈԼՍԻ ՄԷՉ

#### Կիրատուն (Փոքր Ասիա)

(Շաբ. 75րդ քուսն Ե. վերջ)

Այս հակասական վկայութիւններէն շփոթուելով, որոշեցի դիմել մի վերջին միջոցի այսինքն հարցափորձել բեռնակիր- ները, որոնց շատերը Մուշէն և Սասու- նէն կուգան, և իմանալ անոնց ալ գա- ղափարը : Ուստի բռնեցի առաջին բեռ- նակիրը որ կամուրջին վրայ դէմ ելաւ : Այս մարդ բարձրահասակ և հաստաւա- կազմ մէկ էր, գրեթէ 38 տարեկան, թուրք պիւրեթով, ագաւաւ սեւ մազերով, արծուանք քիթով և սղնձադոյն դէմքով, ինքը կամուրջին մէջ տեղ մի սքմի-կուան դաշնակի առջեւ, կեցած էր այն լայնիկ տախտակամածի վրայ, ուր սովորաբար բեռնակիրներն իրենց բեռը կը դնեն մի քանի վայրկեան հանգչելու համար : Երբ իրեն մօտեցայ, կը սրէր իր երեսը ուր քրտինքի կաթիլներ կը փայլէին, և իմ հարցումիս՝ զարմանքով ու կասկածոտ կերպով պատասխանեց «Նա ի՞նչ գիտնամ այդպէս բաները» : Իր Մշեցի լինելը հասկնալուս պէս, առանց մեծ դժուա- րութեան փարատեցի իր երկրայնութիւ- նը, այնպէս որ սկսաւ ինծի բացուիլ : Ա- մենչն առաջ հարցումներս մասնաւորեցի այն երաժշտական ահագին գործիքի վը- րայ որի մօտը կը կենար հեւալով և քրտնելով : «Հարկաւ դուն ինքդ չես տա- նիր այս դաշնակը» ըսի : — Հապա ո՞վ պիտի տանի, Էֆէնտի, ես ինքս կը կրեմ : — Բայց սարսափելի ծանրութիւն ունենա- րու է : — Այո, այդպէս է : Բայց ան- գամ մը կռնակաւ առնելու ետքը, լաւ տե- ղաւորութեան ետքը, այնչափ չեմ փնտրեր : Բայց ծա՛նր է : — Ասիկա ո՞վ կը դնէ կռնակը : — Անցնող դարձողներէն մէկը, եթէ ժամանակ ունի :

Այդ արտաբայ կարգի բեռը իր աչքով չը տեսնող մի Եւրոպացիի համար անհա- ւատալի կը թուի : Դաշնակին ծանրու- թիւնը կուգար — կը վախճում ըսելու թէ որչափ կուգար — իսկ թէ հիմակուան կի- ներէն ծնած քանի՞ հոգի կը գտնուի — Սամիսոնէն կամ Պաշայի թագաւոր Օ- կէն դատ — որ կարենայ իր ուսը տանիլ մի այսպիսի Ատլաս և չը ջախջախուի, մի գաղտնիք է որը անկարող եմ լուծելու :

«Է՛, Կարապէտ, բան մը գիտե՞ս Սա- սունի կողմը անցած դարձած բաներէն» հարցուցի : — Հա՛, երբեմն երբեմն նա- մակ կ'առնեմ երբորմէս, որ հիմա Մշոյ դաշտն է, Էֆէնտի : Բայց ըսածս անցած օրերու համար է, այս միջոցներս նամակ եկած չկայ : Տասնը հինգ օր առաջ եր- կու տող բան տուի, երբորս մէկ բարե- կամին ձեռքով, բայց մասնաւոր լուր չկայ : — Ի՞նչպէս լուր չկայ, չե՞ս գիտեր որ լուր առնելու համար հազարաւոր մը-

ղոն ճամբայէ մարդիկ եկած են հոս : — Ես ալ լսեցի ատիկա, բայց չեմ հասկնար : Կարծեմ անոնց խելքը գլուխին չէ : Միեւնոյն հին հեքեթն է այսօր ալ, երէկ ալ, ամեն օր ալ : Սասուն պատա- հած բանը միշտ կը կատարուի : միայն թէ խեղճ ժողովուրդն այս տարի առա- ջուրէն աւելի բարձր աղաղակեց, այս է խնդիրը : Ինչպէս որ մեր կողմերը կը- սենք, մինչև որ երեխային չը լսոյ, մայրը ծիծ չը տար : Բայց միշտ նոյն բանն է, տարբերութիւն չը կայ որ խօսիմ : — Ուրեմն կը կարծե՞ս որ թիւրքերը ձերին- ներին հետ շատ գէշ կը վարուին : — Այնպէս լինելը գիտեմ, Էֆէնտի, և գիտ- նալու եմ : Մենք ոչխարներ ու արջաւ, ներ ունէինք. բաւական ընդարձակ հող ունէինք և փաշայի պէս հանգիստ ապ- րելու կարող էինք, եթէ միայն պատե- հութիւն արուէր մեզի : Բայց չը թողու- ցին : Մեր ընտանիք սովորուեցաւ ցը- րուելու և ես այստեղ եկայ որ սա մե- քենայի պէս ծանր բեռներին տակ ճըն- չուիմ : Կը կարծե՞ս որ տունս տեղս ոչ- խարնեքս կը թողի և մի սեւ գերիի պէս շարչարուելու համար հոս կուգայի եթէ հարկադրուած չը լինէի. և եթէ առկէ աղէկ ճամբայ մը գտնէի, հազիւ ապրելու չափ հաց մը ճարելու համար՝ գիշեր ցորեկ, ամառ ձմեռ, երկու ձիի տեսնելիք գործին ետեւէն կ'ընէի : Ե- թէ իմ երկրիս մէջ ապրիլ կարելի լինէր, այս իրկուրէն ետ կը դառնայի. բայց կարելի չէ : Նե եթէ կուգես, ուրիշ տա- ւը բեռնակիր ալ երթանք, ամենքն ալ ինծի պէս պիտի ըսեն : Սասուն, Սա- սուն, ի՞նչ է Սասունը : Ամբողջ երկիրն ալ Սասուն է : Իմ ըսելիքս աս է : Բայց մի լրտես կը դիտէ մեզ, աւելի աղէկ է որ երթանք :

Նե Կարապետ նշանը բաւ անկէ անցնող երկու դիւղացիներ և ուղարկ պէս վար կ'ընեցաւ մինչև որ դաշնակը բեռնուցին իր կռնակը : Այս գործողութեան պա- հուն մի քիչ երբեք, յետոյ ամբողջ մարմնով դէպք վեր թոթ վուելով հաւա- սարակառութիւնը գտաւ և կամաց կամաց կամուրջին անդին անցաւ, իր թաշկինա- կը դաստակին փաթթուած : Լրտեսը, եթէ իրաւ լրտես էր, կասկածոտ աչքով դիտեց զիս մէկ քանի վայրկեան և վերջը Կարապետին ետեւէն գնաց :

Տուն դարձայ, լրաճներս և տեսած- ներիս վրայ մտածելով բայց խելքս բոլո- րովին չփոթած էր և կատարեալապէս ան- կարող մնացած էի բան մը հասկնալու : Հայկական խնդրի վերջին, Սասունական, երեւութիւն : Ինծի տեղեկութիւն տուող- ների ամենքն ալ ճիշդ չէին կրնար լի- նել. նաեւ ամենին յուսահատեցողիչ աստիճանի հակասական լուրերն ալ նոյն իսկ Հայերէ առած էի : Բացորոշապէս միմակ մէկ ճանաչայ կար իրողութիւնը հատկապէս համար, այն է այցել երկրորդ և անձամբ տեսնել ժողովուրդին վիճակը : Որոշեցի կատարել այդ այցելութիւնը, կարելի եղածին չափ շուտով :

#### ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալը.

The Armenian Crisis in Turkey. The massacre of 1894, its antecedents and significance. By Frederick Davis Greene. G. P. Putnam's sons. New-York 27 West 23 str. London, 24 Bedford st. Strand.

(Հայկական ճգնաժամը թիւրքիւրի մէջ. 1894ի կոտորածը, իր նախնական հանգամանքներ և իր նշանակութիւնը Գրեյք Ֆրէտէրիք Դաւիս կըրին. Հրա- տարակցին Կ. Բ. Բելթման օրգիւք.

Հոս : —  
Հասկանալի  
նրին չէ:  
որ ալ,  
պատա-  
միայն  
ի առա-  
յայ է  
երբ կը-  
այ, մայրը  
բանն է,  
օրին : —  
է քիտ-  
արջառ-  
ծակ հոգ  
ստ ապ-  
պատե-  
թուրու-  
ցաւ ցը-  
սա մե-  
ակ ճըն-  
եղաւ ոչ-  
գերիի  
կուգայի  
է եթէ  
հազիւ  
համար-  
յու ձի  
այի : Ե-  
ի լինէր :  
բայց  
իշտ տա-  
նքն ալ  
ն, Սա-  
երկրին  
բայց մի  
կէ որ  
անցնող  
էս վար  
ընդուն  
ան պա-  
ամբողջ  
հաւա-  
կամաց  
աշխատ-  
Արտեւը,  
աշքով  
է վերջը  
տեսած-  
ս բոլո-  
էս ան-  
սկանալու  
նական,  
տուող-  
ար լի-  
եցուցիչ  
ալ նոյն  
որոշակէս  
թիւնը  
երկրի  
իմակը :  
թիւնը,  
իշտ  
է ենք  
Turkey.  
cedents  
k Davis  
New-  
24 Bed-  
րբիւր  
ընթաց  
թիւն  
Հրա-  
որդիւր

կը ծախուի նիւ Երբ 23-րդ փողոց,  
27-րդ թիւ արեւմտ. և լոնտոն  
Պէտքորտ փողոց թ. 24) :

Հեղինակը որ մի քանի տարիներ  
միսինարութեան պաշտօնով կեցած է  
վանի մէջ, այս տարի Review of Re-  
views ամբերկեան ամսաթիւթի յու-  
նուարի թիւին մէջ արդէն մի քանի  
տեղեկութիւններ հրատարակած էր  
Հայաստանի Հայերի կրած հարստա-  
հարու թիւներին և երկրի վարչական  
գործի բան վրայ, պատկերներով զար-  
դարուած : Այս անգամ նոյն տե-  
ղեկութիւնների վրայ աւելցու-  
նելով և այլ բաղաժիւր տեղե-  
կութիւններ, մանրամասնութիւններ  
Սասունի կոտորածին որ երկար ժա-  
մանակէ ի վեր թիւրքի մէջ գոր-  
ծադրուող մահմետական խռովու-  
թիւնների բաղաժիւր դէպքերէն մին  
է միայն և ոչ առաջինը, ոչ ալ վերջի-  
նը, կառավարկէ որ եւրոպական տե-  
ղութիւնները միանան իրենք վարչա-  
կան հիմնաւոր բարեկարգութիւններ  
մտցունելու Հայաստանի մէջ և ոչ թէ  
թիւրքին յօժարութեանը թողուն  
այդ գործ :

Ամբողջ գիրքը կը բաղկանայ 180  
երեսներէ և զարդարուած է 20 պատ-  
կերներով : Ունի նաեւ Հայաստանի մի  
փոքրիկ քարտէշ՝ որ կոտորածին տե-  
ղը մի սեւ նշան դրուած է : Թղթա-  
կազմին գինն է 60 սենթ, լաթակաղ-  
մինը 1 տոլար :

ՀԱՅԵՐ Ի ՊՈՒԼԿԱՐԻՍ

Պուրկարէն մեզ կը կը հաղորդեն  
որ նոյն քաղաքի հայ գաղթականու-  
թիւնը Զատիկ տօնին առթով շնոր-  
հաւորական և երախտագիտական  
զգացումներ յայտնող մի հեռագիր  
ղրկել է Կ.պօլիս Ամեն. Իգմիլիւն  
Պատրիարքին :

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թեհրանէ մարտ 13/25ին հաղորդած  
էն մեզ հետեւեալը :

Ուրախութեամբ դալիս ենք յայտ-  
նելու որ Թէհրանայ յարգելի հայ  
տիկնանց աշակերտութեամբ հինգ օրուայ  
միջոցում 120 թեւման (մօտաւորապէս  
600 ֆրանք) ստակ դոյնացաւ որ յատ-  
կացուած էր Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ  
դալիով կահաւորելուն որը շուտով  
կատարուեցաւ : Գովեստի և խրա-  
խոյսի արժանի է երկու ազնիւ տիկին-  
ների ներդրումը որոնք չինայեցին  
իրենց ամեն ջանքը այս գործում :  
Սակայն աւելի ուրախալին այն է որ  
Թէհրանայ հայ տիկնան էլ չէ խնայում  
իր աշակերտութիւնը ազգային գործե-  
րին. թէեւ նոր չէ այդ նրա համար,  
բայց ուրախալի է որ շարունակուի  
այդ եռանդն որ աղբիւր է բազում  
բարեաց :

ՅՈՒՆԵՍԿՈՒ  
ԳԵՐ. ԱՄԵՆ. ԱՐՄԵՆ ԱՐՔԵՊ. ԱՅՏԵՆԱՆԻ

Գեր. Ամեն. Արքեպիսկո-  
պոս Այոնեանի Քահանայութեան և  
ուսումնական կենաց 50ամեայ Յոբե-  
լին պատրաստութեան համար՝ Վիէն-  
նայի հայ գաղթականութեան ամենա-  
հին անդամներէն վաճառատանց  
տեաւք՝ Պր. Գր. Ճերմակեան. Պր.  
Պետրոս Շիշմանեան, Պր. Զ. Բոր-  
բովիչ, Պր. Յովհ. Վարդապետիկեան,  
և Միսիթարեան Հայերէն՝ Վ. Հ. Մի-  
քայէլ Վ. Թուրայեան, Վ. Հ. Գր. Վ.  
Գալէմբարեան եւ Վ. Հ. Բառնբա-  
ւ. Պիլէզիկեան Յանձնախումբ մը  
կազմած են և արդէն այլ և այլ նիւ-  
տեր ունեցած : Ի մէջ այլ և այլ առա-  
ջարկութեանց՝ Պր. Զատիկ Բորբո-  
վիչ առաջարկեց

«ԱՅՏԵՆԱՆ ԱՐՈՒԵՍԳԻՏԱԿԱՆ  
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ»

անուամբ հաստատութիւն մը կազմել,  
որուն գործն ըլլայ վարչական ժողո-  
վոյ մ'առաջնորդութեամբ արեւել-  
քէն՝ (Տաճկաստան, Ռուսաստան,  
Պարսկաստան եւն.) հայ աղքատ պա-  
տաններ վիէննա բերել տալ, եւ այս-  
տեղ պարզ ձեռագործ արուեստե-  
րով կըրէն 3-4 տարի, և վարպետ  
հանելէն ետեւ վերագործելու Յանձ-  
նախումբն այս առաջարկութիւնն աղ-  
գին արուեստագիտական և նիւթական  
զարգացման շատ օգտակար, և հայ  
հասարակութեան սրտին շատ մօտ  
գտնելով՝ ընդունեցաւ, և սկսաւ կազ-  
մակերպութեան վրայ խորհիլ և ա-  
ռանձին կանոնադրութիւնը կազմել :

Այս առաջարկութիւնը խմբագ-  
րութիւնն ալ ամենայն ուրախութեամբ  
կ'ընդգրկէ : Հիմնարկութեան նպա-  
տակին գործադրութիւնը զիւրին,  
իսկ արդիւնքն ազգին արուեստական  
և նիւթական զարգացման մեծապէս  
շահաւոր է : Վասն ի՞ր պատանւոյ մը  
ձեռագործ արուեստ սորվեցնելու հա-  
մար առաջին տարին իւր 400 ֆրանք  
ծախք կ'ըլլայ Վիէննա, երկրորդ տա-  
րին պատանին այնչափ կը կրթուի,  
որ կարող կ'ըլլայ վաստակի սկիւլ և  
նիւթական նպաստի պէտք չ'ունենալու  
Եւրոպայի արուեստագիտական մէկ  
քաղաքին մէջ վարպետ կ'աւտա-  
նին, այնուհետեւ իւր տեղը գտնուելով՝  
արուեստը գործադրելու համար կը մտի-  
պուի աշակերտներ ունենալու կարելի  
է ուրիշ մտածել որ որչափ այսպիսի ու-  
սեալ վարպետներ յառաջ կը բերուին,  
այնչափ շուտով կը ծաւալին ժամա-  
կկաւարակագործեալ արուեստներն  
ազգիս մէջ : Եւ ասկէ ի՞նչ մեծ օգուտ-  
ներ ազգին : Ամենուն ծանօթ է որ  
մեր ազգին բնական երկրներն այն-  
պիսի առատ անմշակելի նիւթեր ունին  
որոնք Եւրոպայի մէջ չեն գտնուիր.  
և այս նիւթերն չնչին զրամոյ փոխա-  
րէն կ'անցնին Եւրոպա, ուր գործուե-  
լէն ետեւ կը գառնան մեզի քանի  
մ'առ հարիւր գինը բարձրանալէն ե-  
տեւ. և կամ օտարներ կուգան և ի-  
րենց մի միակարուեստագիտութեամբն  
կ'օգտուին մեր նիւթերէն : Եւ նոյն

իսկ մեր ամենասովորական պիտոյից  
առարկաներն Եւրոպայէն ստիպուած  
ենք առնուլ : Իսկ եթէ տեղացի ա-  
րուեստագործներ գտնուին, այս օգուտ-  
ներն կը մնան մեզի : Մանաւանդ որ  
հայն ի բնէ արուեստից ընդունակու-  
թիւն ունի, և ճաշակն, որ արուեստի  
մէջ մեծ դեր կը խաղայ, հայուն բնա-  
ծին է : Դարձեալ արուեստագիտու-  
թիւնն արդիւնաւոր ըլլալու համար  
անհրաժեշտ է որ արուեստանոցին մէջ  
տիրէ անտեսութիւն, խնայողութիւն,  
և ամեն բանէ օգուտ հանել. այս եւս  
միշտ տեսնուած է ազգիս յատկու-  
թիւններուն մէջ :

Այն ազգերն, որոնք այնչափ վա-  
ճառականութեան ձիրք չ'ունին, իրենք  
զիրենք արուեստից տուած են, և ա-  
սով իրենց երկիրն հարստացուցած.  
օրինակ՝ Անգլիացիք, Գերմանացիք,  
Աւստրիացիք եւն. որոնց նաեւ ըստ  
մասին ճաշակ ալ կը պակսի. և օակայն  
այսօրս իրենց արուեստովն առեւտու-  
րի մէջ առաջին դերը կը խաղան, և  
իրենց ապրանքներն աշխարհիս ամեն  
կողմը տարածուած են : Իսկ որչափ  
աւելի մեծ արդիւնք սպասելու է հա-  
յէն, որ ինչպէս բովանդակ աշխարհս  
կը խոստովանի, վաճառականութեան  
ձիրք ունի ի բնէ, երբ իւր այս ձիր-  
քին միացընէ նաեւ կատարելագոր-  
ծեալ արուեստը :

Կը մաղթենք որ այս Հիմնարկու-  
թեան եկամուտը կարելի ըլլայ տա-  
րեկան 10,000 ֆրանքի հասցընել,  
որ ըստ ինքեան մեր ազգին համար  
ոչինչ բան է. բայց այս ոչնչով կարելի  
պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր տարի 25  
հայ պատանի բերել, անոնց նիւթա-  
կան ապագան պատրաստել և զիրենք  
իւրեւ կրթիլ տեղացի պատանիներու՝  
ուղարկել :

Աւելի մեծ է մեր յոյսն՝ որ այս  
ձեռնարկութիւնը ազգը պիտի գնա-  
հատէ և ամենայն կերպով ընդգրկէ :  
(ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ)

ԹԻՒՐԿԻԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քօլէրան սկսած է կոտորածներ  
անել Մէքքէ գնացող մահմետական  
ուխտաւորներին մէջ : 60 ուխտաւոր-  
ներ մեռեր են արդէն Գամարան կղզ-  
ղի մաքրանոցին մէջ :

— Չէթինէէն կը հեռագրեն ապ-  
րիլ 22ին թէ Բլաւի մէջ Ալպանիա-  
ցիներն (Առնաւուտ) և թիւրք զօր-  
քերն իրար հետ զարնուեր են Բագ-  
մաթիւ Ալպանիացիներ, որոնց մէջ կի-  
ներ ալ կան, սպաննուեր են : Թիւրք  
զօրքերը չընկալատեր են քաղաքը :

ՅՈՒԶՈՒՄ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Լաւնաքան կը հեռագրեն ապ-  
րիլ 23ին թէ մի մեծ միթինկ եղած է  
այնտեղ ուր որոշեր են խնդրել Անգ-  
լիան որ կիպրոս կղզին Յունաստ-  
անին տրուի :

Այս խնդիր շատ զրգուած է միտքերը  
և կը վախցուի որ թիւրքերին և  
Յայերին միջեւ կռիւներ ծագին :

ՁԻՆԱ.-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ  
ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Հէրօշիման կիմացունեն թէ Ճա-  
փոնի միջատոն (Թագաւոր) իր կողմէ  
վաւերացուցեր է Սիմօնօգէթի մէջ  
ապրիլ 17ին որոշուած խաղաղական  
զանազիրը. բայց մինչեւ որ չինական  
կառավարութիւնն ալ չստորագրէ  
զանազիրը, հրատարակութեան չպի-  
տի տրուի :

— Ռուս լրագիրները շատ խիստ  
կը գտնեն յաղթական Ճափոնին Ձի-  
նաստանի հետ կապած պայմանները  
և հարկ կը համարին որ Ռուսիա մի-  
շամտէ իր շահեր պաշտպանելու հա-  
մար Ճափոնի ստնձգութիւններին  
դէմ :

Ալմանիա և Ֆրանսա միացած են  
Ռուսիաի հետ, չլծողելու համար որ  
Ճափոն իր ուզածի պէս խաղայ յաղ-  
թուած Ձինաստանի հետ և իր որսէ կա-  
րեւոր բաժիններ չհանէ եւրոպականէ-  
րութիւններին ալ. բայց Անգլիա որ  
առաջ Ձինաստանին պաշտպան կը  
թուէր, այժմ յաղթողին կողմը բըռ-  
նել կերեւի Ռուսիաի դէմ : Այս առ-  
թով ուսական լրագիրները կը գրեն  
թէ չինա-ճափոնական խնդրին մէջ  
Ալմանիաի բռնած ընթացքը շատ հա-  
ճելի տպաւորութիւն մ'ունեցած է  
ռուս քաղաքական ակումբներին վրայ  
որոնք կը նկատեն թէ Ալմանիա քա-  
ղաքական մի նոր անջաղողութիւն ալ  
պատճառեց Անգլիային որ արդէն  
անջաղող եղած էր Ռուսիան հայկա-  
կան խառնակութիւններին մէջ քաշել  
ձգելու փորձերին մէջ որով կուգէր  
Ռուսիան այդ կողմը դադարեցնելով՝  
անդամաւորել անոր գործունէութիւ-  
նը ճափոնական խնդրին մէջ :

ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Պուրէշէն կը հաղորդեն թէ Դա-  
նուբ գետի ջուրերը յորդելով ողողե-  
ր են մի քանի տեղեր, առանց մեծ վնաս  
տալու : Այսու ամենայնիւ, Չիմիլիաի  
մէջ ցանքերը փճացեր են. Ճուրճէփո-  
յի և Հարսօփի մէջ մի քանի տեղեր  
մինչեւ 5 մէթր և 60 հարիւրորդա-  
մէթր բարձրացեր է ջուրը :

— Պէլլիատէն կը հեռագրեն թէ  
Սքուրլինաի ընտրութիւնները մի կա-  
տարեալ յաղթութիւն ընծայած են  
սերպ կառավարութեան : 160 երես-  
փոխան ընտրուած են կառավարու-  
թեան կուսակցութեան, 18 ազատա-  
կաններէն և 1 միայն արմատականե-  
րէն : Այս կերպով, կառավարութիւ-  
նը սքուրլինաի մէջ 200 քուէ կունե-  
նայ իրեն կողմը, հաշուելով նաեւ այն  
40 երեսփոխաններ որոնք թագաւորն  
ինքը կը նշանակէ :

— Պէլլիատի մէջ պատրաստու-  
թիւններ կը տեսնեն միջքեղ ընդունելու  
թիւն ընելու համար նախալի թագու-  
հին որ մայիս 10ին պիտի մտնէ Սերպիաի  
մայրաքաղաքը. Նոր Սքուրլինան պի-  
տի ջնջէ անոր աքսորի օրէնքը :

— Վիէննաի ուսողական դեսպան  
անուանուեր է Գաբրիէլ կոմսը որ

1839ին Բոլթավա ծնած է և արտա-  
քին գործերի նախարարութեան ա-  
սիական բաժնի գլխավորին եղբայրն է։  
— Անդրիան Թագուհին 5 շաբաթ  
նիս անցունելէ յետոյ ապրիլ 23ին  
մեկնեցաւ անկէ դէպի Տարսիսատ։  
Սիւնիէն Քաղաքային ոստիկանու-  
թեան, ուր ինք բնակեցաւ, 700  
Փրանք նուէր տուաւ։ Այլ և այլ նո-  
ւէրներ ալ բաշխած է։

## ՄԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըս-  
տանալ Արմենիայի խմբագրատունէն  
իրենց առջեւ նշանակուած գիներով  
արժէք մէջ հաշուուած է և ղրկելու  
գոտի ծախքը։

Արժէքը կանխիկ չվճարուած գիրք  
չ կ'ըլլի։

Հայկակ Էկինեան, Կսկմաք  
Տետր Ա, Ն. Ետրք. 1890 (Հեղինա-  
կին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն  
է այս արձակ գրուած)։ 30 սնթիմ.

Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիկեան, Դասա-  
սորոյի Ռոքիկեան դրամոյ (Մէկ  
լուսանկարատիպ պատկերով, վեց  
փմատիպ տախտակօք — 79 պատկեր  
—, և 53 պատկերօք ի բնագրին, ու  
բոց մէջ կան բազմաթիւ չհրատարա-  
կեալներ։ Մեծ 8՝ երես ԺԶ+88+32)  
Վիեննա 1892։ Գին 7 Փրանք.

## ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ (ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՄԱՐԱՍԵՐԷՆԵ ԹԱԳՄԱՆԵՑ

ՄԻՐՏԵՑ ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

1894

Պուլկարի աշակերտութեան հե-  
րաներէ մէկն, Զաքարիա Սթոյա-  
նովի, որ իր ընդունակութեան և հայ-  
րենասիրական ոգեւորութեան շնոր-  
հով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ-  
ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-  
հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-  
ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ  
և վերջապէս ազատ Պուլկարի մզ-  
գային ժողովին նախագահ դառնալ,  
խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-  
թիւնն է, ուր ուշագրութեան արժանի  
տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուլկա-  
րիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-  
խատող պուլկար հայրենասէր յեղա-  
փոխականների գործունէութեանը  
մասին։ Սկիզբը դրուած է նաեւ հեղի-  
նակին, Բրոքիէսէօր Լուի Լըփէի, և  
Թարգմանչին միջեւ եղած թղթակ-  
ցութիւնը այս գրքէ հայերէն թարգ-  
մանութեանն առթով։

Հեղինակը շատ երաւամբ կը գրէ  
իր յառաջարանի վերջ թէ «Չար-  
մանք պիտի պատճառէ ինձ նթէ ըն-  
թերցողների հետաքրքրութիւնը  
չարժի պիտական մարդ դարձած մի  
գիւղացու այս վաւերական պատմու-  
թեան վրայ։»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ  
1 Փրանք և 40 սսնթիմ։

Տարածելու համար մեծ քանակու-

թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը  
լինի։

(Պարսկաստանի Հայերին համար  
1 Փրանք է։)

## ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄԸ Է ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՐԱՄԵԱՅ (1794-1894) ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Այս պատկերը որ «Հանդէս Ամ-  
սօրեայ»-ի խմբագրութիւնը հրատա-  
րակած է ներկայ 1894 թուականի  
Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորու-  
թեան դարադարձը լինելուն առթով,  
մեծ միաձայն ղրքով է լուսատիպ  
(phototypique), որի մեծութիւնն է  
50 × 35 սանտիմետր, տպուած 70 ×  
45 սանտիմետր քարտոնի (carton)  
վրայ այլ և այլ բնագրով։ Մէջ տեղը  
դրուած է հայ լրագրութեան հիմնա-  
դրին՝ Տ. Յարութիւն Գէնյ. Շմաւո-  
նեանի պատկերը, և բոլորովին  
1894ին հայերէն լեզուով հրատարա-  
կուող բոլոր լրագրիները իրենց խմ-  
բագրապետներու պատկերներով։

Գինն է 1 ըր. 50 կպի. կամ 4  
Փրանք, ճանապարհածախսով միասին։  
Պարսկաստանի համար 1 ըր. ոսկեւ.  
կամ 2 Փր. եւ 50 սսնթիմ.

Սոյն առթիւ կը յայտնենք որ լոյս  
տեսած է նաեւ

Գալեմքեարեան Հ. Գ., Պատմու-  
թիւն հայ լրագրութեան ի սկզբանէ  
մինչեւ մեր ժամանակը։ Հտր. Ա. 1794-  
1860. մէկ լուսատիպ պատկերով։  
Վիեննա Միթիթարեան տպարան 1893։  
Գին՝ ճանապարհածախսով ըր. 1 կամ  
2 Փր. և 50 սանթիմ։

Վերոգրեալ պատկերն ու գիրքը  
ստանալու համար, ղրմել Վիեննա  
Միթիթարեան Պատուարժան Միա-  
բանութեան որ հրատարակած է զա-  
նոնք։

Կարելի է նաեւ ստանալ զանոնք,  
ղրմելով Արմենիայի խմբագրութեան։

## ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԱՆ

ՄԻՐՏԵՑ

Ա. ՀԱՅՐԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

## ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

## ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Ցապարուքիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միու-  
թեան» հրատարակած այս վարդապե-  
տարանի մէջ համառօտ կերպով բա-  
ցարուած է թէ իւրաքանչիւր հայ-  
րենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք  
է ունենայ և ինչ պարագներ աւել կա-  
տարելու։

Գրքի գրութիւնն հայրենասէր Հա-  
յերէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս  
տետրակ։ Մէկ անգամէն 50 օրինակ  
ծախու առնողին կ'ըլլի 1 ըր. 1 Փր.  
Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկա-  
ստանի Հայերին համար 10 սանթիմ)։

Ինչպէս ամեն լրագրիներ, Արմենիան  
ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարա-  
կելու համար. անոնք որ պէտք կունե-  
նան Արմենիայի միջոցով մէկի ղրմում ա-  
նել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ  
ենք ընդունել իրենց ծանուցումներ ըստ,  
լրագրական սովորութեան։ Ծանուցում-  
ների գիները նշանակուած են Արմենիայի  
հակառակ, տառին վրայ հաշուելով. 1 եր-  
կաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանթիմ  
և 1 բոլորգրի համար 1 սանթիմ։ 3 ան-  
գամ գրուելիք ծանուցումի գինն վրայ  
%ին 10 զեղչ կը լինի. 10 և աւելի ան-  
գամներ գրուելիք ծանուցումի գին վը-  
րայ 0/0ի 30 զեղչ։ Սակարկութիւն չըն-  
դունուիր։

## ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲՈՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բանութեան նահատակ  
եղող Խորեն Նարպէյ-Լուսինեան Սըր-  
բազանի պատկերը ընտիր թղթի վը-  
րայ տպուած կը ծախուի Արմենիայի  
խմբագրատունը։ Գինն է 65 սան-  
թիմ, փոստի ծախքը խմբագրատու-  
նէն վճարուելով։

## ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-  
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ  
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-  
մար որոնց կը ղրկուի փակագծի մէջ  
նշանակուած գիներով։

Ա. ՀԱՅ ԳԻՏԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Մպառած)։

Բ. ՀԱՅ ԳԻՒԼԱՅԻ

Գ. ՍԱԼՄՈՒ ԻՍՐԱԵԼԻ

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՑ ԵՒ  
ԿԵՆՏԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՊՏԱՄ-  
ԲԱՊԵՏԱՅ (Սպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՅՈՒՆԱԴԱՆԵՐԸ.— (Հայաս-  
տանցիների պանդխտութեան տխուր  
հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը  
կը ներկայացունէ վիպական կերպով)։ Գին  
(90 սնթիմ) 1 Փրանք 20 սնթիմ.

Զ. ԴԱՄԱԹ ԲԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎԱԿԱՆ  
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆ ԵՒ ԱՅՈՐԵՑԵՑ ԱՆԱՐՈՒ-  
ԴԱՆ (Մեծանուն հայ բանաստեղծին  
վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ու-  
ստանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետ-  
րակով հրատարակուած են)։ 50 հատը  
2 Փր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սնթիմ)  
10 սանթիմ։

Է. ԼԻՆԵՅ ՕՐԵՆԲԵՐ ՅԱԶԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ.  
(Սպառած)

Ը. ԹԻՐԻԲԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆ ԵՒ ԻԲԵՆՑ ԴԱ-  
ՅԵՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց  
զբաղի ազգերի վրայ վիճակագրական  
և ցեղաբանական ամփոփ և հետա-  
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-  
րուակէ։ Թիւրքա-հայաստանի մէջ բը-  
նակող այլ և այլ ազգերէ բնակչիների  
թիւին բաղդատական մէկ ցուցակն  
ալ կցուած է տետրակին վերջը)։ Գին  
50 սանթիմ (35 սանթիմ)։

Թ. «ԱՐՄԵՆԻԱՆ» ԹՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի  
Ա. Երանյանի թիւերը այժմ բոլորու-  
միս սպառած և միւսնոյն ժամանակ  
չաւելի հետաքրքրութեան առարկայ

դարձած լինելով, այդ շրջանի էջ Մ  
Թոթուգալեանի գրած առաջնորդող  
յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ-  
ւած են Յուդարարի մէջ որ առթածու  
ղրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ)։  
(1 Փրանք)։ 1 Փր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎԵԻԺ (Պուլկարի մէջ թիւրքերի  
արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-  
րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց  
կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի-  
ջոցների գիմած են իրենց վրէժ լու-  
ծելու համար)։ (15 սնթիմ) 20 սնթիմ.

ԺԱ. ԹՈՒՄԱՅ ԲՈՅԱՐԻՍ (Թունաստանի մէջ  
թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-  
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-  
յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյների  
ինչպիսի միջոցների գիմած են իրենց  
վրէժ լուծելու համար)։ (0,15 սանթիմ)  
20 սանթիմ.

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

## ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱԻՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-  
նասիրական ուսանաւորներէ մի քանին  
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իր-  
եւ նմոյշներ զանազան քաղաքների  
մէջ և զանազան տպագրութիւնները  
տակ իւր երբեմն գրած ուսանաւորներին  
որոնք ժամանակին հրատարակուած չի  
լինելով կորսուած են այժմ։ Այն մի  
քանի ուսանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ  
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,  
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս տը-  
պագրուած ազգային երգարաններին  
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն  
վաղուց արդէն արգելուած է, և Ասիա  
և Արմենիա լրագրիներին մէջ։ Նմոյշներ  
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր-  
ւած են նաեւ թէ այդ ուսանաւորներ  
ինչ տպագրութիւնների տակ ներշն-  
չուելով գրուած են։ Գին (10 սանթիմ)  
15 սանթիմ։

## ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԵՆՈՒԱՅ  
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՊՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը  
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր  
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ  
անբարոյական մի հայր իւր ապական-  
ուած վարքաբարքով որպէ՛ք չարք-  
ների պատճառ դարձած է և վերջ ի  
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով  
սպաննուած և անհետացած է աշ-  
խարհէ։ Գին 1 Փրանք, (75 սանթիմ)։

ՏՆՈՐԷՆ—ԻՄԲԱԿԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Le Gérant : François CARRIÈRE

ՄԱՐՏԻՑԻ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի  
Marseille. 1— Imprimerie et Papeterie du Midi,  
Allées de Meilhan, 344.